

UDK 811.163.4'373.49

Izvorni naučni rad

Kristina PALAJSA-BACKOVIĆ (Podgorica)

Institut za strane jezike – Podgorica

palajsa@t-com.me

EUFEMIZMI U ČITULJAMA CRNOGORSKE DNEVNE ŠTAMPE

Ovaj rad bavi se analizom primjera eufemizacije tabu teme smrti u čituljama dnevnih novina na crnogorskom jeziku. Obrađuju se reprezentativni primjeri metaforičko-eufemističkog jezika te oblasti, koji ujedno odlikava širu društvenu, religijsku i kulturnu praksu naše jezičke zajednice. Kao zamjena za tabu termine kojima se direktno govori o smrti i umiranju, u ovome korpusu korišćeni su brojni eufemistički termini i fraze koje autor grupiše u sedam metaforičkih kategorija. Primjeri koji nijesu uključeni u tu klasifikaciju rezultat su primjene strategije krajnje eufemizacije, koju karakteriše prisustvo verbalne tišine.

Ključne riječi: *eufemizmi, tabu tema smrti, čitulje, metaforičke kategorije, verbalna tišina.*

Uvod

Tema smrti važila je za jedan od dominantnijih tabua još od pojave prvih društava i zajednica, ali se odnos i stav prema smrti uveliko promijenio razvojem i modernizacijom društva koji su potom uslijedili. Ozbiljnije izučavanje te tabu teme počinje sredinom 20. vijeka objavljivanjem knjige *The Meaning of Death*, koja je podstakla dalja istraživanja i publikacije u toj oblasti (Lenfesty, 1995: 12). Analiza irskih nekrologa iz 19. vijeka pokazala je da je tadašnje društvo zauzimalo umnogome pozitivan stav prema smrti i navodno blaženstvu koje će nakon ovozemaljskoga života uslijediti, dok je težak život na zemlji posmatran iz krajnje negativne perspektive. Razlog za takav stav krije se u veoma izraženom uticaju hrišćanske religije toga vremena koja se trudila da smrt predstavi kao vid spasenja kojem svi treba da težimo (Fernandez, 2006: 101–130). Ističe se takođe da je period Srednjega vijeka bio naročito zaokupiran temom smrti, a posebno strahom od fizičkih posljedica koje će neminovno uslijediti tj. strahom od raspadanja tijela preminuloga. Danas međutim možemo govoriti o bitno promijenjenoj situaciji po

pitanju dominantnoga straha koji se nalazi u osnovi te tabu teme. Visok stepen sekularizacije društva, znatno duži životni vijek kao i sve bolji kvalitet života bitno su uticali na svijest naroda, i time učinili da tradicionalna i religiozna ubjeđenja oslabe, te da se smrt ne posmatra više na tako pozitivan način kako se to činilo u prošlosti (Allan & Burridge, 1991: 159). Takođe, nesigurnost savremenoga društva pred tom tabu temom nije teško uočiti ni u ravni jezika, zbog sve izrazitije primjene različitih eufemističkih strategija i termina kad se o njoj govori. U nastavku rada videćemo kako se upotrebom tih jezičkih sredstava pokušava izbjeći bilo kakvo direktno pominjanje bolne teme smrti i umiranja, uz nerijetko korišćenje i stereotipnih eufemističkih izraza.

Strategija eufemizacije u čituljama

Čitulje kao specifičan vid novinskoga žanra znatno su mijenjale formu i sadržaj tokom vremena. Smatra se da se u 18. vijeku izdvojila prvobitna forma nekrologa, kao jasno definisanoga novinskog žanra koji se prvenstveno bavio temom objave smrti (Starck, 2004: 5). U današnje vrijeme funkcije čitulja su brojne, i pošiljalac je taj koji utiče na odabir odgovarajućega tipa čitulje koji će biti objavljen u dnevnim novinama. U julu 2011. godine analizirali smo korpus koji sačinjavaju 1804 umrlice objavljene u posebnome odjeljku dnevnih novina *Dan* pod nazivom „Čitulje i Pomeni“. Prije nego što se posvetimo detaljnijoj analizi eufemizama i eufemističkih jezičkih strategija čija je zastupljenost bila veoma izražena u toj oblasti, osvrnućemo se na neke opšte karakteristike koje smo uočili tokom analize, a koje ujedno karakterišu taj specifični žanr.

Najveći dio obrađenih primjera čitulja možemo svrstati u kategoriju ličnih čitulja (*opinative obituaries*) prema podjeli koju nudi Fernandez. To nam govori da su u prvome planu iskazane duboke emocije, tuga i patnja koje porodica i prijatelji pokojnika javno iskazuju, nerijetko i u formi stiha, kao u sljedećim primjerima:

- (I) *Mnogo si me tata zabolio u tvojim mukama, a nijesam ti mogao naći lijek mili tata...;*
- (II) *Nadam se da si tamo našla lijek za bol koji si odnijela sa sobom...;*
- (III) *Proveli smo zajedno pune 52 godine, bez svog poroda, jer nam je sudbina bila takva...;*
- (IV) *Zaslужio si da ti Bog otvori rajska vrata...;*
- (V) *...Sjajna zvijezdo s neba;*
- (VI) *Što zgasnu na pola puta;*
- (VII) *Prerano nam ode ocu;*
- (VIII) *Majčino rano ljuta.*

Kad je riječ o klasifikaciji obrađenih primjera, zaključili smo da analizirani korpus čitulja u *Danu* čine sljedeće kategorije:

- posljednji pozdrav,
- pomeni (rođendanski pomen; pomen nakon 7/40/52 dana, pola godine/godinu/godinu i po od smrti; 2/3/4/5/6/7/8/9/10...20/21/23/25/26 i 65 godina od smrti),
- izjave zahvalnosti (najčešće kombinovane s prethodnom kategorijom pomena) i
- obavještenje o polaganju urne.

Umrlice se razlikuju po formi, obliku i sadržaju, štampane su isključivo na ćirilčnome pismu, a u nekim slučajevima može se primijetiti oznaka krsta ili petokrake, na samom vrhu iznad teksta, što ukazuje na izraženu religijsku ili socijalnu komponentu. Religijski koncepti i terminologija prisutni su skoro u svim tipovima čitulja (*upokojiti se u Gospodu, sada Tebe čuvaju anđeli, anđeli su pjevali tvojoj duši dok je išla u susret prema Bogu, Bog te je privio sebi* itd.); dok se zastupljenost čitulja koje su obilježavale sećanje na pripadnice ženske populacije odnosila na ukupno 662 čitulje (36,69%). Taj rezultat pokazuje nam da nije došlo do velikih promjena u odnosu na zaključke o prisutnosti polne diskriminacije u oblasti čitulja do kojih su došle Auguštinova i Savićeva. Njihovi rezultati pokazali su da je u Hrvatskoj u odabranome periodu tokom 1988. godine 2/3 umrlica bilo namijenjeno muškarcima, a 1/3 ženama; dok analize Savićeve pokazuju da su u februaru 1997. godine u Srbiji 60,57% čitulja bile namijenjene muškoj populaciji, a 39,43% ženskoj (Savić, 1998: 143–144). To će reći da i dalje možemo govoriti o marginalizovanome položaju ženske populacije koji je nažalost i dalje prisutan i u čituljama crnogorske dnevne štampe.

Analiza eufemizama

Analizu eufemizama koji dominiraju u primjerima čitulja dnevnih novina *Dan* započecemo konstatacijom da su semantička sredstva bila najčešća zamjena za tabu termine te oblasti, a tu posebno izdvajamo metaforu. Od ukupno četiri osnovne metaforičke kategorije koje su Alan i Beridž izdvojili u svojim radovima o čituljama na engleskome jeziku, u našem korpusu mogli smo uočiti prisustvo samo tri (smrt kao gubitak, smrt kao putovanje i smrt kao početak novog života). Međutim, pored pomenute tri, u našim primjerima izdvojile su se četiri nove kategorije eufemizama. Neke od njih analizira i Fernandez koristeći kognitivni model, a u okviru Lejkofove i Džonsonove teorije koja se bavi konceptualnim metaforama. S tim u vezi,

zamjenske termine kojima se govori o smrti u našem jeziku grupisaćemo u sljedećih 7 metaforičkih kategorija:

- SMRT KAO PUTOVANJE,
- SMRT KAO GUBITAK,
- SMRT KAO (NOVI) ŽIVOT,
- SMRT KAO ODMOR,
- SMRT KAO NAGRADA,
- SMRT KAO KRAJ,
- SMRT KAO SAN.

Tabu glagol *umrijeti* i imenica *smrt* imaju raznovrsne eufemističke zamjene u našem korpusu analiziranih čitulja. Napominjemo da su u umrlicama na našem jeziku još uvijek u velikoj mjeri prisutni i pomenuti disfemistički termini, čija se negativna obojenost nastoji umanjiti kroz premodifikaciju pridjevima i priložima („poslije duže / duge i teške / kraće bolesti, u dubokoj starosti, iznenadna / tragična...“), aiko je to rijetkost u engleskome. Odmah zatim slijede brojčano najzastupljenije eufemističke zamjene, pa se umjesto glagola *umrijeti* i imenice *smrt* koriste:

Glagoli:	Imenice:
– <i>preminuti</i> ,	– <i>odlazak</i> ,
– <i>upokojiti se (u Gospodu)</i> ,	– <i>rastanak</i> ,
– <i>stradati</i> ,	– <i>put</i> ,
– <i>mrijeti</i> ,	– <i>stradanje / pogibija</i> ,
– <i>poginuti</i> ,	– <i>nestanak</i> ,
– <i>biti ubijen</i> .	– <i>odmor</i> ;
	– <i>gubitak / izgub</i> ,
	– <i>(zla) kob</i> ,
	– <i>mir</i> ;
	– <i>počinak / san</i> .

Zastupljenost tih termina evidentna je u svih sedam izdvojenih kategorija eufemizama, uz dodatne premodifikacije i postmodifikacije kojima se izbjegava direktno imenovanje te pokušava ublažiti bolna spoznaja o smrti. U nastavku rada izdvojićemo neke od najčešćih primjera metaforičko-eufemističkog jezika iz čitulja u dnevnoj štampi, koje ujedno možemo posmatrati i kao tipične predstavnike za svaku od kategorija pojedinačno.

SMRT KAO PUTOVANJE:

- *otići na vječni počinak,*
- *put bez povratka,*
- *poći kod roditelja,*
- *prerani odlazak,*
- *otišao si zbogom rekao nijesi,*
- *zašto ode kod našeg brata,*
- *ideš kod tvog sina,*
- *ode u zagrljaj sinu.*

Prvu kategoriju eufemizama čine primjeri koji ukazuju na pripremu pokojnika za put i njegov prerani ili iznenadni odlazak u vječnost, đe će se sresti s dragim ljudima. Prizvuk kod nekih od tih metaforičkih eufemizama može se okarakterisati i kao pozitivan, osim u primjerima kad se iskazuje žal prijatelja i porodice zbog preranoga rastanka s pokojnikom ili propuštene prilike da se posljednji put pozdrave.

SMRT KAO GUBITAK:

- *iznenada ostati bez,*
- *otrgnuti iz zagrljaja,*
- *više nije s/među nama,*
- *(prerano/ zauvijek) izgubiti,*
- *(prerano) ostaviti (porodicu),*
- *izgubljeni život,*
- *napustiti ovaj svijet,*
- *prerano te ote smrt, prekide tvoju sreću i osmijeh,*
- *nikada te više nećemo vidjeti,*
- *teška bolest nadjačala je tvoju volju za životom i odvojila od tvojih najmilijih,*
- *danās gubimo odivu naše kuće,*
- *sudbina te uze kleta/rano uze,*
- *teška bolest mi uze unuče,*
- *...zauvijek napustila najmilije i preselila se kod...,*
- *ovaj jul, mjesec što nam tebe uze,*
- *zla kob te uze prije godinu dana.*

Tu kategoriju sačinjavaju eufemizmi koji su brojčano među najzastupljenijim u našem analiziranom korpusu. Upotrebom metafore SMRT JE GUBITAK nastoji se izbeći direktno pominjanje smrti, a u središtu pažnje nalazi se društvo i članovi zajednice koji su nasilno odvojeni, ostali bez ili izgubili najbližega srodnika.

SMRT KAO (NOVI) ŽIVOT

- *živjeti u sjećanju,*
- *vječno živjeti u srcima,*
- *Tvoja smrt nije kraj i odlazak već preseljenje u carstvo nebesko i život vječni,*
- *...živiš i postojiš u mom srcu...,*
- *živiš u nama.*

Ovu znatno manje zastupljenu kategorija eufemizama možemo posmatrati kroz metaforu SMRT JE VJEČNI ŽIVOT ili SMRT JE POČETAK NOVOGA ŽIVOTA, de se na smrt ne gleda pesimistički kao na konačni završetak, gubitak i prestanak svega ovozemaljskog, već se ona povezuje s neprekidnim i vječnim životom koji će biti nastavljen na drugome mjestu, možda u nekom drugom obliku. Kao što se moglo i naslutiti, kategorija u kojoj dominira pozitivan stav zajednice prema temi smrti, uz nerijetko prisustvo i nekih religijskih koncepata, znatno je manje zastupljena u čituljama na našem jeziku.

SMRT KAO ODMOR

- *odmoriti napaćenu dušu i poći u vječni mir,*
- *Odmorila si napaćenu dušu i otišla u zagrljaj kod tvojih najmilijih...,*
- *...meni si ostavila bol i tugu što si precrkla i ispatila.*

Četvrta kategorija termina takođe ne dominira po brojnosti u našem korpusu. Ona smrt predstavlja kao vrstu zasluženoga odmora poslije brojnih patnji i muka koje je čovjek pretrpio tokom ovozemaljskoga života. Sad nastupa blaženstvo i svi pojedinci koji su se tokom života mučili i patili konačno će dobiti priliku za zasluženi i vječni odmor.

SMRT KAO NAGRADA

- *počivati u zasluženom miru,*
- *...tvoja plemenita duša konačno naći mir u zagrljaju ti jedinca sina,*

- *...ne izdrža bol pa je već 6 mjeseci u zagrljaju tvom,*
- *tvoja napaćena duša našla je zasluženi mir,*
- *Neka tvoja dobra duša nađe mir u zagrljaju tvog sina.*

Pored odmora, pokojnike očekuje i „nagrada“ na tome drugom, boljem svijetu. Najčešće se nagrada predstavlja kroz zasluženi mir ili konačno ujediničenje s prethodno preminulim članovima porodice, koje su pokojnici tokom života tako dugo priželjkivali. Tu kategoriju je ponekad teško razlikovati od metafore SMRT JE ODMOR, jer tumačenje osnovnoga značenja tih eufemizama umnogome zavisi od konteksta i interpretacije samih čitalaca.

SMRT KAO KRAJ

- *prerano prekinuta mladost,*
- *(fizički) život je morao stati,*
- *srce je moralo stati,*
- *srce više ne kuca,*
- *izdade te plemenito srce,*
- *ugasi se svjetlost u tvojim očima,*
- *nikada više te nećemo vidjeti,*
- *tvoj život koji se zbog bolesti zaustavio,*
- *nježna igra Tvoje mladosti surovo se prekide,*
- *sudbina ugasi tvoju mladost,*
- *nećeš nam više nikada doći,*
- *sada kada te nema,*
- *doplovio si do poslednje (matične) luke gdje ćeš usidriti za vijek i vjekova u rodnu grudu koju si volio iznad svega,*
- *tebe više nikada neće biti kraj nas na ovome svijetu,*
- *kako razumijeti sudbinu kada skameni jednu divnu mladost,*
- *zla sudbina te zaustavi na putu uspjeha, sreće i radosti.*

Šestu kategoriju čine brojni primjeri koji smrt prikazuju kao: kraj, posljednju luku, nasilno prekinuti ovozemaljski život, ugašenu mladost, zaustavljanje na pola životnoga puta i sl. Izdvojeni primjeri nose u sebi krajnje negativne konotacije jer se ne naslućuje nada da će pokojnik nakon života otići na neko mjesto gdje će mu biti ljepše i bolje. Moramo istaći da je metafora SMRT JE KRAJ, iako ispunjena krajnje negativnim stavom prema smrti, vrlo često zastupljena u verbalnoj komunikaciji unutar našeg društva i kulture.

SMRT KAO SAN

- *spavati vječnim snom,*
- *počivati u miru,*
- *tvoja dobra duša spava,*
- *spavaj mirno, moj brate,*
- *već tri godine počivaš u vječnoj tišini,*
- *neka tvoja plemenita duša počiva u raju...*

Posljednju kategoriju eufemizama čine metafore koje se mogu objediniti pod nazivom SMRT JE SAN. Tu grupu čine eufemizmi kojima se nastoji aludirati na izvjesno spokojstvo, jer se smrt predstavlja kao mirni, vječni san, bez negativnih konotacija i pomena bolnih emocija, koje ona često evocira. Metafora smrti i sna jedna je od najzastupljenijih u engleskome, dok takve primjere možemo sresti i u crnogorskome jeziku.

Kao što smo videli, raznolike su kategorije metafora koje funkcionišu kao eufemističke zamjene za tabu termine kojima se govori o smrti. U našem jeziku brojčano su najzastupljenije kategorije SMRT JE GUBITAK i SMRT JE KRAJ, što govori u prilog našoj početnoj tezi da je došlo do značajnih promjena u načinu poimanja smrti u modernom društvu. Za razliku od primitivnih zajednica koje su na smrt gledala kao na odmor, nagradu i spasenje, savremeno doba je sve više doživljava kao završetak svega što je dobro i pozitivno, te kao veliki gubitak za sve one koji su ostali da još malo uživaju u čarima života.

Eufemističke zamjene za tabu termine koji govore o smrti primijetili smo i kod nekolicine metaforičko-metonimijskih izraza na našem jeziku. U nekim od primjera iz našeg korpusa smrt je predstavljena u vidu metonimijske zamjene koja ukazuje na prestanak rada srca kao i dah koji je nasilno prekinut, a čime je okončan život pojedinca. S druge strane, uočili smo i primjere metonimija u kojima se na smrt ukazuje kroz prikaz bola, praznine i odvajanja najbližih od pokojnika:

- *krivodolske munje **prekidoše njihov dah; prestalo da kuca srce; srce je moralo stati; izdade te plemenito srce;***
- ***osiromašeni smo** za jednu časnu i blagu dušu; puno ćeš nam **nedostajati**; nas i dalje **boli**; iza tebe je ostao samo **bol**; **izgubio sam** veliku bratsku pažnju; Januarska noć nije imala milosti, otela te od nas, ostavila nam veliku **prazninu**, tugu zauvijek.*

Upotrebu metaforičkoga jezika za izraze koji u sebi nose izrazito bolne konotacije, mogli smo da primijetimo kod izvjesnoga broja primjera u našim čituljama. U slučajevima kad porodica obavještava širu zajednicu o posjeti grobu preminuloga, često je u upotrebi fraza posjeta „vječnoj kući“ ili „vječnom domu“. Kod nekih primjera koristi se čak i metonimija jer se o grobu govori kao o „ledenoj ploči“ ili „hladnom kamenu“. S druge strane, za članove pokojnikove porodice koji su nastavili život, smrt više nije tabu tema, i strah od neminovnoga kraja je u potpunosti iščezla. Sad se na život počinje gledati iz krajnje negativne perspektive, pa se i o životu govori kroz prizmu metafore kao pukom **čekanju** da *opet budemo zajedno i da prestane bol(...)*.

Upotrebu hiperbole najčešće smo mogli uočiti kada se govorilo o pogrebnom životu kao jednoj vrsti nagrade koja slijedi pokojniku za način na koji je proveo ovozemaljski život, a sve pod jakim uticajem hrišćanske religije. Budući život se često opisuje kao rajsko naselje, u kojem Bog prihvata k sebi samo najčistije duše tj. anđele (pokojnik je anđeo!) i nudi im vječno spokojstvo i mir, kao u primjerima:

- *sada Tebe čuvaju anđeli; anđeli su pjevali tvojoj duši dok je išla u susret prema Bogu; Gospod je od danas bogatiji za jednog anđela, koji te primi u zagrljaj svoj; Bog te uze za anđela i prigrabi tvoju čistu dušu; Bog te dao, Bog i uzeo; neka ti bog podari rajsko naselje i vječni mir...*

Ne možemo a da ne primijetimo preuveličavanje kad se govori o svijetu koji nas čeka i dušama onih koji će naseliti taj svijet. Recidivi prošlosti kad se opisuje nastupajuće blaženstvo koje će uslijediti kao nagrada izmučenim dušama, i dalje su prisutni u domenu religijskoga učenja. O smrti se više ne govori kao o gubitku i kraju, već se ona posmatra iz ugla vječnoga života u koji se naše duše sele kako bi se konačno ponovo spojile s najbližima:

- *preseliti se u vječnost; blagorodna duša se preselila u raj; do sastanka sine našeg vječnog, jednog dana kada dođe...*

I za kraj, pomenućemo još semantičku strategiju parafraziranja kojom se nastoji izbjeći direktno pominjanje teme smrti i umiranja, kroz upotrebu različitih sintagmi kojima se pokušava zaobići i ublažiti ta neminovna činjenica:

- *iskrala si se tiho u snu; crna zemlja te krije; dok se ne približim posljednjoj stranici gdje će sve ovo što je privremeno nestati; ugasila tvoja dobra i plemenita duša.*

Kao što smo na samom početku ukazali, u sadržaju čitulja najviše su dominirala semantička sredstva koja su za cilj imala eufemističko ublažavanje nepodnošljive stvarnosti kroz čestu upotrebu metafora. Zanimljivo mali broj leksičkih sredstava iskorišćen je kao zamjena za neke tabu termine, i u tome smislu možemo izdvojiti upotrebu samo nekih tehničkih termina (*opelo, vječna pamjat, posmrtni ostaci* itd.) iz oblasti religije i medicine. Takođe, moramo napomenuti da je u ovom korpusu bilo i primjera da se kao krajnji oblik eufemizacije koristila verbalna tišina pri susretu sa tabuom smrti. Tako smo nailazili na primjere umrlica koje su sadržale samo sliku pokojnika, njihovo ime ili nadimak i potpis članova porodice, uz potpuni izostanak disfemističkih ili eufemističkih jezičkih sredstava koji bi ukazali da je riječ o smrtnom ishodu.

Zaključak

U ovome radu cilj nam je bio da prikazemo najčešće eufemističke strategije i terminologiju koji se koriste kao zamjena za termine kojima se direktno govori o temi smrti. Za korpus smo izabrali jedan specifičan vid novinskoga žanra tj. oblast čitulja koju smatramo najreprezentativnijom kad je riječ o vokabularu kojim se na direktan ili indirektan način govori o pomenutom tabu konceptu. U nastavku ćemo pokušati da ukratko sumiramo rezultate do kojih smo došli nakon sprovedene analize.

Kao što smo već prethodno i naglasili predmet lingvističke analize je korpus od ukupno 1804 čitulje na crnogorskome jeziku, koje po dominantnim karakteristikama možemo svrstati u grupu ličnih čitulja. Povezanost tema religije i smrti evidentna je u velikom broju primjera, kroz upotrebu karakteristične terminologije, što ukazuje na kontinuiranu isprepletenost društvene, religijske i kulturne prakse koja je i u prošlosti bila veoma zastupljena u tome segmentu. Kao glavni motiv za sprovođenje strategije eufemizacije izdvaja se želja govornika ili tačnije pošiljalaca pisane poruke, da se izbjegne direktno pominjanje smrti, što je u doba primitivnih zajednica najčešće bilo uzrokovano strahom od izgovaranja tabu riječi i prizivanja zlih i nečistih sila. Takođe, primijetili smo i značajnu promjenu na planu odnosa pojedinca kao i cijelog društva prema temi smrti. Izrazito pozitivan stav prema umiranju i odlasku na drugi svijet, koji je u prošlosti dominirao zahvaljujući uticaju crkve i pobožnosti društvene zajednice, sad je znatno izmijenjen. U današnje vrijeme, ako je suditi po analizi savremenih čitulja na našem jeziku, možemo govoriti o izrazito negativnome stavu prema smrti, koji se najčešće predstavlja kroz upotrebu metafora SMRT JE KRAJ (svega) i SMRT JE GUBITAK. Neki autori to opravdavaju činjenicama da je moderno doba dovelo do izražene sekularizacije društva kao i, što je možda i

važnije, sve boljim i kvalitetnijim načinom života koji omogućava znatno duži životni vijek pojedinca.

U analiziranome korpus čitulja najčešće kategorije su: obavještenja o smrti, pomeni i posljednji pozdravi. Primijetili smo prisustvo velikoga broja stereotipnih eufemističkih izraza i fraza u njima, za čiju tvorbu su se najčešće koristila različita semantička sredstava, koja su dosljedno primjenjivana, i tek ponekad se uvodila leksička zamjena. Najbrojnije su bile svakako metafore, a bilo je i primjera metonimije, hiperbole, parafraze itd. Na planu leksike korišćeno je nekoliko tehničkih termina pozajmljenih iz medicinskoga i religijskoga vokabulara. Svima njima je zajednička želja govornika/pošiljaoca poruke da se izbjegne direktni verbalni kontakt s terminologijom tabu teme smrti, kroz upotrebu najpodesnijih jezičkih sredstava, a uz minimalnu prijetnju po obraz svih učesnika komunikacije.

Posebno je važno istaći da smo, nakon analize pomenutoga korpusa, izvršili klasifikaciju eufemizama, čije je brojčano prisustvo dominiralo u čituljama, i to u sedam kategorija, i na taj način nadogradili model za primjere iz čitulja koje su obrađivane na engleskome jeziku. Naša podjela sadrži eufemističke termine, fraze i sintagme koje umiranje i smrt prezentuju kao: putovanje, gubitak, (novi) život, odmor, nagradu, kraj i san. Takođe, napominjemo da je u mnogim slučajevima izrazito teško napraviti jasnu distinkciju među pomenutim kategorijama, pa često dolazi do njihovog preplitanja i kombinovanja.

Literatura

- Allan, K. and Burridge, K. (1991) *Euphemism & Dysphemism: Language Used as Shield and Weapon*. Oxford: Oxford University Press.
- Fernandez, E. (2006) "The language of Death: Euphemism and Conceptual Metaphorization in Victorian Obituaries", in *SKY Journal of Linguistics* 19, 101–130.
- Lenfesty, C. (1998) *CHOICES FOR THE LIVING, HONOUR FOR THE DEAD: A CENTURY OF FUNERAL AND MEMORIAL PRACTICES IN LETHBRIDGE*, University of Lethbridge.
- Neaman, J. and Silver, C. (1995) *Book of Euphemism*, Ware: Wordsworth Editions Ltd.
- Rihtman-Auguštin, D. (1978) "Novinske osmrtnice", *Narodna umjetnost* Knjiga 15. 117–173.
- Savić, S. (1998) "Diskursne osobine čitulja", *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* vol. 41, br. 2, 141–152.

- Starck, N. (2004) *Writes of passage: a comparative study of newspaper obituary practice in Australia, Britain and the United States (PhD thesis)*, Flinders University.

Kristina PALAJSA-BACKOVIĆ

EUPHEMISMS IN OBITUARIES OF MONTENEGRIN NEWSPAPERS

This paper analyzes examples of euphemization in the Montenegrin newspaper obituaries. The author studies representative examples of metaphorical-euphemistic language in this field, which also reflects social, religious and cultural practice of our community. This corpus contains numerous euphemistic terms and phrases as substitutes for taboo terms which directly refer to the concept of death and dying, and they are represented in seven metaphoric categories. However, examples which are not included in this classification are the result of the extreme euphemization strategy, characterized by the presence of verbal silence.

Key words: *euphemisms, death taboo, obituaries, metaphoric categories, verbal silence.*